

## КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО, МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

**Панько Л.В.**

*студентка,*

*Донецький національний університет*

### ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОГО ДОГОВОРУ ЯК ДЖЕРЕЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Система джерел конституційного права України переживає період докорінних змін, пов'язаних з утвердженням «нових» і маловідомих радянському державному праву джерел, таких як акти Конституційного Суду України, акти місцевого самоврядування, договори, судові прецеденти та інших, які й потребують особливої уваги. Серед них і міжнародні договори України.

Питання щодо поняття міжнародних договорів в системі джерел конституційного права сьогодні є надзвичайно актуальним, у науковій літературі ведуться дискусії щодо того, яку роль вони відіграють у розвитку конституційного права.

Дана тема є дискусійною, актуальною та має велике значення для розвитку конституційної нації України в цілому. Над проблемою, яка присвячена визначенню поняття міжнародних договорів у системі джерел конституційного права працювала велика кількість дослідників, зокрема В.Ф. Погорілко, Н.О. Міхальова, Н.П. Пахоменко, Ю.А. Юдін, С.С. Алексєєв, К.В. Арановский, С.А. Карапетян, А.М. Колодій, І.М. Овчаренко, І.П. Бліщенко, В.Н. Денисова та інші.

Метою роботи є комплексне дослідження поняття та розкриття юридичних ознак міжнародного договору як джерела конституційного права України.

На основі проведеного аналізу щодо статусу міжнародних договорів України, можемо зауважити, на те що визначення міжнародного договору у науковому просторі, що базується на понятті, закріпленого у тексті Віденської конвенції про право міжнародних договорів [1, с. 1], цілком можна застосовувати до міжнародних угод Української держави. Під міжнародним договором України – джерелом конституційного права України – визначаємо угоду між Українською державою, яка виступає посередником волі Українського народу та державами, міжнародними організаціями й іншими суб'єктами міжнародного права, що регулює відносини між ними та породжує взаємні права та обов'язки щодо предмету конституційно-правового регулювання, насамперед щодо прав і свобод людини і громадянина.

Сучасна доктрина конституційного права України виділяє міжнародні договори України як самостійний вид джерел конституційного права. Кількість міжнародних договорів, які укладаються сьогодні у світі постійно

зростає. З кожним роком збільшується кількість договорів, які укладаються чи до яких приєднується наша держава. У зв'язку з цим міжнародні договори України в якості джерела конституційного права потребують особливої уваги дослідників. Потребує дослідження місце міжнародних договорів в системі джерел конституційного права України, а також їх співвідношення з іншими джерелами.

Традиційно в науці міжнародного права під міжнародним договором розуміють угоду, що укладається між основними суб'єктами міжнародного права, перш за все між державами, що регулює відносини між ними шляхом створення взаємних прав та обов'язків [2, с. 147].

Розглянувши загальнотеоретичні питання сутності міжнародного договору, а також проаналізувавши українське законодавство щодо статусу міжнародних договорів України, доходимо висновку про те, що поширене у науковому обігу визначення міжнародного договору, що базується на дефініції, зафіксованій у тексті Віденської конвенції про право міжнародних договорів, цілком можливо застосувати до міжнародних угод Української держави.

Поняття «договір» використовується як родове поняття, що охоплює всі найменування міжнародних договорів, що укладаються в письмовій формі, а саме: договорів, конвенцій, пактів, угод, протоколів, статутів, спільних заяв, заключних актів та ін. Юридичних розбіжностей між різними видами актів не існує, як не існує загальновизнаної класифікації цих найменувань.

Угода становить юридичну сутність будь-якого договору, в тому числі й міжнародного. Вона має базуватися на добровільності поступок на переговорах, на рівноправності сторін. В іншому випадку може бути поставлено під сумнів дійсність волевиявлення держави при укладанні міжнародного договору і міжнародного договору в цілому.

Укладання міжнародного договору являє собою процес, який включає такі основні стадії: переговори, парафування, прийняття міжнародною конференцією чи органом міжнародної організації, підписання, затвердження, ратифікація, обмін чи депонування ратифікаційних грамот, набуття чинності [3].

Органом, що уповноважений на міжнародному рівні приймати на себе зобов'язання від імені держави шляхом укладання договорів, і має повноваження укладати договори є, як правило (Данія, Німеччина, Греція, Литва, Норвегія, Австрія, Велика Британія, Росія, Швейцарія, Італія, США та багато інших), глава держави (король чи президент), у виключних випадках правом укладати договори наділений уряд (Швеція). У деяких країнах (Угорщина) парламент також має право укладати міжнародні договори.

Міжнародні договори відрізняються від внутрідержавних договорів. По-перше, суб'єкти міжнародного договору є рівними, а суб'єкти внутрідержавних договорів можуть бути неоднаковими за своїм статусом, а іноді знаходиться у відносинах підпорядкування, що в свою чергу не заперечує можливості укладання договору між ними, як партнерами. По-друге, сторони міжнародних договорів виступають суб'єктами міжнародного права, а сторони внутрідержавних договорів – національного. По-третє, міжнародний договір являє собою певною мірою самообмеження

суверенітету держав, що домовляються, що не є характерним для внутрідержавних договорів. Важливою відмінністю між міжнародним і внутрідержавним договором є також те, що міжнародні договори можуть мати пріоритет над національним законом, в той час, як внутрідержавний договір, як правило, є актом за юридичною силою підзаконним [4, с. 27].

Нормативно-правовому договору притаманні такі універсальні ознаки договорів:

- добровільний характер укладення договору (означає вільне волевиявлення сторін укласти договір);
- рівність сторін договору як партнерів;
- узгоджувальний характер договору (договір є угодою сторін з усіх аспектів договору);
- еквівалентний характер договору;
- взаємна відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання прийнятих зобов'язань [5, с. 151].

Проведений моніторинг міжнародних договорів України, засвідчує, що джерелами конституційного права України виступають переважно ті міжнародні договори універсального характеру, які являють собою добровільну угоду, в якій досягнуто згоди з важливих питань, які становлять спільний інтерес для багатьох держав, для всіх людей, інтереси яких держави представляють і мають забезпечити. Це переважно міжнародні договори в сфері прав і свобод людини, які стали втіленням ідей справедливості, гуманізму, визнання природних прав і свобод людини, рівності та ін., і які можна вважати великим скарбом людської цивілізації.

Із наведеного видно, що кількість міжнародних договорів, які укладаються Українською державою і які стають джерелами конституційного права постійно зростає. Це є свідченням того, що саме за рахунок міжнародних договорів на конституційно-правову сферу поширюються договірні відносини, роль яких з кожним роком і надалі буде зростати [6, с. 270]

Міжнародним договорам України як джерелу конституційного права України властиві спеціальні юридичні ознаки джерел конституційного права, а саме:

1. За сутністю міжнародні договори України об'єктивно відображають волю Українського народу, яка втілюється у зовнішній політиці держави та її діяльності по укладанню міжнародних угод. Уповноважені особи держави мають право укладати лише такі міжнародні договори, що будуть забезпечувати інтереси насамперед Українського народу та Української держави. Міжнародні договори, як і інші джерела конституційного права, є вмістом загальнолюдських цінностей справедливості, гуманізму, свободи, рівності та ін.

2. За змістом чинні міжнародні договори – джерела конституційного права України – мають загальнообов'язковий характер для всіх суб'єктів конституційно-правових відносин.

3. За формою об'єктивізації міжнародні договори України як джерела конституційного права є зовнішньою формою вираження, проявом буття

об'єктивно існуючих міжнародно-правових норм та принципів, які мають застосовуватися в національній конституційно-правовій сфері [7, с. 12].

Отже, джерелами конституційного права України виступають не всі міжнародні договори України, а лише ті, що стосуються предмету конституційно-правового регулювання, переважно ті, що стосуються прав і свобод людини і громадянина, питань громадянства, біженців, прав національних меншин, мови національних меншин, місцевого самоврядування та ін.

Джерелами конституційного права України можна вважати міжнародні договори України, які опубліковані належним чином державною мовою в офіційних друкованих виданнях і внесені до Єдиного державного реєстру нормативних актів.

На основі вищевикладеного необхідно зробити висновок, що визнання міжнародних договорів України джерелом конституційного права України є свідченням поширення договірних відносин на конституційно-правову сферу, що дозволяє договору поряд з Конституцією, законами та підзаконними нормативно-правовими актами регулювати конституційно-правові відносини.

#### **Список використаних джерел:**

1. Венская Конвенция о праве международных договоров 1969 года: [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <http://www.pavlodar.com/zakon/?dok=03171&ogl=all>.
2. Международное право: Учебник / А.Н. Талалаев, Г.И. Тункин, Л.Н. Шестаков и др. – М.: Юрид. лит., 2009. – 560 с.
3. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 року [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Верховної Ради України – Режим доступу до сайту: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1906-15>.
4. Пархоменко Н.М. Договір у системі форм права України: Монографія. – К.: Вид. Дім «Юридична книга». – 2000. – 184 с.
5. Назаренко О.А. Конституційно-правовий статус міжнародних договорів України // Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 25. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. – С. 150-154.
6. Курис Є.О. Формування системи джерел конституційного права України: проблеми теорії // Вісник Академії праці і соціальних відносин. Спецвипуск до дня 290-річчя прийняття Конституції Пилипа Орлика. Матер. міжн. конфер. – К. – 2000. – С. 270-272.
7. Назаренко О. А. Міжнародні договори в системі джерел конституційного права України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.02. – «Конституційне право» / О. А. Назаренко – Київ, 2006. – 23 с.